अध्याय 8: सः एव महान् चित्रकारः

विषय-सूची

11 प्रश्नावली · 38 प्रश्न

प्रश्नावली 1	पाठस्य आधारेण प्रश्नानाम् उत्तराणि एकपदेन लिखन्तु ।	5 प्रश्न
प्रश्नावली 2	पाठस्य आधारेण प्रश्नानाम् उत्तराणि पूर्णवाक्येन लिखन्तु ।	5 प्रश्न
प्रश्नावली 3	उचितवर्णेन सह शब्दं योजयन्तु ।	1 प्रश्न
प्रश्नावली 4	राष्ट्रध्वजस्य समुचितैः वर्णैः अधः प्रदत्तेषु वाक्येषु रिक्तस्थानानि पूरयन्तु ।	4 प्रश्न
प्रश्नावली 5	प्रश्नानाम् उत्तराणि एकपदेन लिखन्तु ।	6 प्रश्न
प्रश्नावली 6	रेखाचित्रेषु निर्दिष्टान् वर्णान् पूरयन्तु ।	1 प्रश्न
प्रश्नावली परियोजनाकार्यम्	परियोजनाकार्यम्	2 प्रश्न
प्रश्नावली अतिरिक्तः	पठित-अवबोधनम् — गद्यांशम् आधृत्य अवबोधनकार्यम्	7 प्रश्न
प्रश्नावली अतिरिक्तः	रेखांकितपदानि अधिकृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत	5 प्रश्न
प्रश्नावली अतिरिक्तः	मञ्जूषातः समानार्थकानि पदानि चित्वा लिखत	1 प्रश्न
प्रश्नावली अतिरिक्तः	अधोलिखितानि वाक्यानि घटनाक्रमानुसारं लिखत	1 प्रश्न

प्रश्नावली 1 — पाठस्य आधारेण प्रश्नानाम् उत्तराणि एकपदेन लिखन्तु ।

प्रश्न 1

(क) श्रद्धा सर्वत्र किं पश्यति?

हल

प्रश्नः पाठस्य आधारेण एकपदेन उत्तरणीयः ।

उत्तर: पुष्पाणि / पर्णानि / खगाः जन्तवः च

प्रश्न 2

(ख) शुकः केन वर्णेन शोभते ?

हल

शुकः हरितवर्णेन शोभते इति पाठे उक्तम् ।

उत्तर: हरितवर्णेन

प्रश्न 3

(ग) श्रद्धायाः इष्टवर्णः कः ?

हल

श्रद्धायाः प्रियः वर्णः हरितः इति पाठे उक्तम् ।

उत्तर: हरितः

प्रश्न 4

(घ) कः महान् चित्रकारः ?

हल

सर्वेषां वर्णानां रचयिता परमेश्वरः एव महान् चित्रकारः ।

उत्तर: परमेश्वरः

प्रश्न 5

(ङ) आदित्यः कान् द्रष्टुम् इच्छति ?

हल

आदित्यः चित्रवर्णान् शुकान् द्रष्टुम् इच्छति ।

उत्तर: चित्रवर्णाः शुकाः ।

प्रश्नावली 2 — पाठस्य आधारेण प्रश्नानाम् उत्तराणि पूर्णवाक्येन लिखन्तु ।

प्रश्न 1

(क) आचार्यस्य प्रावारकस्य वर्णः कः ?

हल

पाठानुसारेण आचार्यस्य प्रावारकस्य (वस्त्रस्य) वर्णः श्वेतः ।

उत्तर: आचार्यस्य प्रावारकस्य वर्णः श्वेतः अस्ति ।

प्रश्न 2

(ख) कुत्र विविधेषु वर्णेषु पाटलपुष्पाणि सन्ति ?

हल

मञ्जुलस्य उद्याने नानावर्णेषु पाटलपुष्पाणि सन्ति इति पाठे उक्तम् ।

उत्तर: मञ्जुलस्य उद्याने विविधेषु वर्णेषु पाटलपुष्पाणि सन्ति ।

प्रश्न 3

(ग) किं बहुवर्णमयम् इति मञ्जुलस्य अभिप्रायः ?

हल

मञ्जुलस्य मतेन इन्द्रधनुः बहुवर्णमयम् भवति ।

उत्तर: इन्द्रधनुः बहुवर्णमयम् इति मञ्जुलस्य अभिप्रायः अस्ति ।

प्रश्न 4

(घ) चित्रवर्णशुकाः कीदृशाः भवन्ति ?

हल

चित्रवर्णशुकानां पक्षाः नीलाः, पीताः, रक्ताः च भवन्ति ।

उत्तर: चित्रवर्णशुकानाम् पक्षाः नीलाः, पीताः, रक्ताः च भवन्ति ।

प्रश्न 5

(ङ) कस्य कस्य वर्णः कृष्णः ?

हल

काकस्य पिकस्य च वर्णः कृष्णः भवति इति पाठे उक्तम् ।

उत्तर: काकस्य पिकस्य च वर्णः कृष्णः भवति ।

प्रश्नावली 3 — उचितवर्णेन सह शब्दं योजयन्तु ।

प्रश्न 1

रक्तवर्णः, नीलवर्णः, कृष्णवर्णः, हरितवर्णः, पीतवर्णः, श्वेतवर्णः, पाटलवर्णः, नीललोहितः — एतेषां वर्णानां सह उचितं शब्दं योजयन्तु ।

हल

प्रत्येकं वर्णं तदनुरूपेण वस्तुना सह योजयन्तु ।

उत्तर: रक्तवर्णः – शुकस्य चञ्चुः; नीलवर्णः – गगनः; कृष्णवर्णः – काकः; हरितवर्णः – पर्णः; पीतवर्णः – सूर्यकान्तिः पुष्पम्; श्वेतवर्णः – मल्लिका पुष्पम्; पाटलवर्णः – पाटल पुष्पम्; नीललोहितः – जम्बूफलम् ।

प्रश्नावली 4 — राष्ट्रध्वजस्य समुचितैः वर्णैः अधः प्रदत्तेषु वाक्येषु रिक्तस्थानानि पूरयन्तु ।

प्रश्न 1

(क) उपरि ..... वर्णः अस्ति ।

हल

राष्ट्रध्वजस्य उपरि केसरवर्णः अस्ति ।

उत्तर: केसरवर्णः

प्रश्न 2

(ख) मध्ये ..... वर्णः अस्ति ।

हल

राष्ट्रध्वजस्य मध्ये श्वेतवर्णः अस्ति ।

उत्तर: श्वेतः

प्रश्न 3

(ग) अधः ..... वर्णः अस्ति ।

हल

राष्ट्रध्वजस्य अधः हरितवर्णः अस्ति ।

उत्तर: हरितः

प्रश्न 4

(घ) ध्वजस्य केन्द्रे ..... वर्णः अस्ति ।

हल

ध्वजस्य केन्द्रे (धर्मचक्रे) नीलवर्णः अस्ति ।

उत्तर: नीलः

प्रश्नावली 5 — प्रश्नानाम् उत्तराणि एकपदेन लिखन्तु ।

प्रश्न 1

(क) केशानां वर्णः कः ?

हल

केशानां वर्णः कृष्णः भवति ।

उत्तर: कृष्णः

प्रश्न 2

(ख) आकाशस्य वर्णः कः ?

हल

आकाशस्य वर्णः नीलः भवति ।

उत्तर: नीलः

प्रश्न 3

(ग) कदलीफलस्य वर्णः कः ?

हल

कदलीफलस्य (कदलीफलम् = बनाना) वर्णः पीतः भवति ।

उत्तर: पीतः

प्रश्न 4

(घ) तृणस्य वर्णः कः ?

हल

तृणस्य (घासस्य) वर्णः हरितः भवति ।

उत्तर: हरितः

प्रश्न 5

(ङ) महिषस्य वर्णः कः ?

हल

महिषस्य वर्णः कृष्णः / श्यामः भवति ।

उत्तर: कृष्णः / श्यामः

प्रश्न 6

(च) मयूरस्य वर्णः कः ?

हल

मयूरस्य वर्णः चित्रवर्णः (नानावर्णः) भवति ।

उत्तर: चित्रवर्णः

प्रश्नावली 6 — रेखाचित्रेषु निर्दिष्टान् वर्णान् पूरयन्तु ।

प्रश्न 1

रेखाचित्रेषु निर्दिष्टान् वर्णान् पूरयन्तु ।

हल

इदं क्रियात्मकं कार्यम् — छात्राः स्वयमेव पुस्तके रेखाचित्रेषु वर्णान् पूरयन्तु ।

उत्तर: छात्राः स्वयमेव कुर्वन्तु ।

प्रश्नावली परियोजनाकार्यम् — परियोजनाकार्यम्

प्रश्न 1

उपरितनानां चित्राणां नामानि वर्णाः च के इति अभिजानन्तु लिखन्तु च ।

हल

इदं परियोजनाकार्यम् — छात्राः पुस्तके प्रदत्तानां चित्राणां नामानि तेषां वर्णान् च स्वयं लिखन्तु ।

उत्तर: छात्राः स्वयं कुर्वन्तु ।

प्रश्न 2

कक्षायां विद्यमानानां 10 वस्तूनां नामानि वर्णान् च अभिजानन्तु लिखन्तु च ।

हल

इदं परियोजनाकार्यम् — छात्राः कक्षायां स्थितानि दश वस्तूनि तेषां वर्णान् च स्वयं लिखन्तु ।

उत्तर: छात्राः स्वयं कुर्वन्तु ।

प्रश्नावली अतिरिक्तः — पठित-अवबोधनम् — गद्यांशम् आधृत्य अवबोधनकार्यम्

प्रश्न 1

एकपदेन उत्तरत — (i) वृक्षस्य उपरि कः अस्ति ?

हल

गद्यांशानुसारेण वृक्षस्य उपरि शुकः अस्ति ।

उत्तर: शुकः

प्रश्न 2

(ii) काकस्य वर्णः कः अस्ति?

हल

काकस्य वर्णः कृष्णः अस्ति ।

उत्तर: कृष्णः

प्रश्न 3

(iii) पिकस्य वर्णः कः अस्ति ?

हल

पिकस्य वर्णः कृष्णः अस्ति ।

उत्तर: कृष्णः

प्रश्न 4

(iv) हरितः वर्णः कस्य अस्ति ?

हल

हरितः वर्णः शुकस्य अस्ति ।

उत्तर: शुकस्य

प्रश्न 5

पूर्णवाक्येन उत्तरत — (i) श्रद्धायाः इष्टवर्णः कः अस्ति ?

हल

श्रद्धायाः प्रियः वर्णः हरितः इति पाठे उक्तम् ।

उत्तर: श्रद्धायाः इष्टवर्णः हरितः अस्ति ।

प्रश्न 6

निर्देशानुसारं उत्तरत — (i) 'पश्यसि' इत्यत्र कः लकारः ? (क) लङ् (ख) लृट् (ग) लट् (घ) लोट्

हल

'पश्यसि' इति वर्तमानकाले प्रयुक्तं क्रियापदम् — अतः लट् लकारः ।

उत्तर: (ग) लट्

प्रश्न 7

(ii) 'वृक्षस्य' इति पदे का विभक्तिः ? (क) षष्ठी (ख) पञ्चमी (ग) सप्तमी (घ) द्वितीया

हल

'वृक्षस्य' इति सम्बन्धसूचकं पदम् — अतः षष्ठी विभक्तिः ।

उत्तर: (क) षष्ठी

प्रश्नावली अतिरिक्तः — रेखांकितपदानि अधिकृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत

प्रश्न 1

(i) परमेश्वरः महान् चित्रकारः अस्ति ।

हल

रेखांकितं कर्तृपदं प्रश्नवाचकेन 'कः' इति पदेन परिवर्त्य प्रश्नः निर्मीयते ।

उत्तर: कः महान् चित्रकारः अस्ति ?

प्रश्न 2

(ii) काकः कृष्णः अस्ति ।

हल

रेखांकितं कर्तृपदं 'कः' इति पदेन परिवर्तयित्वा प्रश्नः ।

उत्तर: कः कृष्णः अस्ति ?

प्रश्न 3

(iii) पर्णस्य वर्णः हरितः अस्ति ।

हल

षष्ठ्यन्तं पदं 'कस्य' इति पदेन परिवर्तयित्वा प्रश्नः ।

उत्तर: कस्य वर्णः हरितः अस्ति ?

प्रश्न 4

(iv) शुकस्य वर्णः हरितः अस्ति ।

हल

षष्ठ्यन्तं पदं 'कस्य' इति पदेन परिवर्तयित्वा प्रश्नः ।

उत्तर: कस्य वर्णः हरितः अस्ति ?

प्रश्न 5

(v) उद्याने पाटलपुष्पाणि सन्ति ।

हल

सप्तम्यन्तं अधिकरणपदं 'कुत्र' इति पदेन परिवर्तयित्वा प्रश्नः ।

उत्तर: कुत्र पाटलपुष्पाणि सन्ति ?

प्रश्नावली अतिरिक्तः — मञ्जूषातः समानार्थकानि पदानि चित्वा लिखत

प्रश्न 1

मञ्जूषा — खगाः, वायसः, मरालः, कोकिलः, शशः । (i) हंसः, (ii) पिकः, (iii) पक्षिणः, (iv) काकः, (v) शशकः — एतेषां समानार्थकानि पदानि लिखत ।

हल

प्रत्येकं पदस्य पर्यायपदं मञ्जूषातः चित्वा लिख्यते ।

उत्तर: (i) हंसः – मरालः; (ii) पिकः – कोकिलः; (iii) पक्षिणः – खगाः; (iv) काकः – वायसः; (v) शशकः – शशः ।

प्रश्नावली अतिरिक्तः — अधोलिखितानि वाक्यानि घटनाक्रमानुसारं लिखत

प्रश्न 1

अधोलिखितानि वाक्यानि घटनाक्रमानुसारं (कथाक्रमेण) लिखत ।

हल

पाठे यथा घटनाः क्रमशः प्रवर्तन्ते तदनुसारं वाक्यानि पुनः व्यवस्थाप्यन्ते ।

उत्तर: १. शिक्षकः छात्रान् पृच्छति यत् ते किं किं पश्यन्ति । २. अत्र काकः अपि अस्ति, यस्य वर्णः कृष्णः । ३. मनीषः वदति यत् शुकस्य चञ्चुः अपि रक्तवर्णा । ४. आदित्यः चित्रवर्णान् शुकान् द्रष्टुम् इच्छति । ५. मञ्जुलः कथयति यत् इन्द्रधनुः तु बहुवर्णमयः भवति । ६. शिक्षकः छात्रान् स्वस्य अन्येषां च वस्त्राणां वर्णान् अवलोकयितुम् कथयति । ७. वर्णयोजकः चित्रकारः कः अस्ति ? ८. परमेश्वरः एव महान् चित्रकारः अस्ति ।